

Adolf Gugenbil-Kreig
BRAK JE MRTAV – ŽIVEO BRAK!

Biblioteka PSIHOTERAPIJSKE STUDIJE

Urednik

Zoran Kolundžija

Stručna redakтура

Bosiljka Milakara

Prevod sa originala

Zlata Vlajković

Naslov originala

Adolf Guggenbühl-Craig: Die Ehe ist tot – lang lebe die Ehe!,
Nemačka, 1993.

Na korici

Louis Soutter (1872–1942): *Volagie*, grafika (detalj)

Copyright © IK Prometej, 2012.

Adolf Gugenbil-Kreig

**BRAK JE MRTAV
ŽIVEO BRAK!**



PROMETEJ
Novi Sad

Želeo bih se najpre zahvaliti mojoj porodici bez čije pomoći ne bi knjiga bila nikad napisana. Zahvaljujem se Paulu i Andreasu Belariju (P. & A. Bellari), koji su mi mnogo pomogli pri formulisanju.

Daleko je od normalnog za muškarca i ženu da žive u bračnom odnosu, pa nam se čini da su svi motivi kojima se služe da ostanu u toj vezi i sva ograničenja koja civilizovano društvo postavlja da bi se zabranio razvod jedva dovoljna da ih skupa zadrže.

Dr Samjuel Džonson
(Dr Samuel Johnson 1709–1784)

SADRŽAJ

UVOD	9
Rat i mir u braku	13
Brak i porodica	18
Brak, veštačko delo ljudi se stalno menja i ima mnogo vidova	23
Zadovoljstvo i spasenje	33
„Kristofer Kolumbo psihologije”	38
Individuacija nije samo za elitu, ali je uvek politički određena	40
Brak, put spasenja	49
Maskulino i feminino nisu u harmoniji	58
Primer braka s individuacijom	73
Pogrešno shvatanje seksualnosti kao mogućnosti razmnožavanja	79
O besmislenosti „normalne” seksualnosti	86
Seksualnost i individuacija	90
Demonska strana seksualnosti	104
Obimna seksualnost u braku	109
Brak nije privatna stvar	113
Žrtva	116
Razvod bez obzira na decu	123
Spasenje, udobnost, individuacija: zar samo za obrazovane?	127
Brak je mrtav – živeo brak!	129
Deca su poželjna i bez braka	136
Stariji bračni par – par koji pomaže ili „Hauzmajstor” ...	142
O AUTORU	155

UVOD

Autor me je zamolio da čitaocima predstavim ovu knjigu. Za mene je to ugodan zadatak jer je ova knjiga prava radost. Ne samo zbog prividno jednostavnog stila, nego što tretira najintimniju i za ljude veoma tešku i opterećujuću temu. Začudo, duša uživa u tome uprkos svom opiranju. Ona želi da je se stalno najintimnije dotiče kako bi nam pomogla da doživimo našu jedinstvenost. Knjiga se uvek obraća pojedincima a osnovna predavka Adolfa Gugenbila Kreiga (Adolf Guggenbühl Craig) je univerzalnost individuacije. Ovu ideju on shvata ozbiljno na religiozan način i sprovodi je sa krajnjom doslednošću: u seksualnosti sa normalnim abnormalnostima, u braku sa abnormalnim normalnostima. Preokreti ovakve vrste slede jedan drugoga kroz celu knjigu. Ekstremi su ekstremno prikazani, tj. jednostavno, jasno i direktno. Knjiga se bavi, bez kompromisa, velikim modernim sindromom braka, koji predstavlja, kako autor pokazuje, arhetipsku silu koja je osnovnija od sindroma vlastitih socijalnih i ličnih problema. On se bavi arhetipskom osnovom, a da ne previda lične razlike. Arhetip braka se pokazuje svagda u svojoj *pojedinačnoj* pojavi.

„Fools, rush in, where angels fear to tread” – Budale jure tamo gde se anđeli ne usuđuju da uđu. Autor vas, dragi čitaocē, dovodi u oblast u koju se anđeli ne usuđuju da stupe; ne osećamo samo ludačko, već i đavolsko na de-

lu. Autor je prozreo u svom delu jednu za drugom sve velike vrednosti – ljubav, privlačnost, konvencije venčanja, razvod, individuaciju, psihoterapiju i seksualnost. Diabolizam otkrivamo kako u blagom omalovažavanju, ozbiljnom ruglu, tako i u suptilnom razlikovanju dobrog i zdravog, rasplodnje i seksualnosti, moralno prihvaćene seksualnosti i seksualnih fantazija. Naše sasvim razumljivo prihvaćene etičke pozicije su razorene još više: autor se ne oslanja samo na judeo-hrišćansku tradiciju, u kojoj se kroz monoteizam odražava monogamija, već nam omogućuje i pristup zavodljivim slikama mitova i arhetipske pozadine individuacije s gledišta paganskih i politeističkih kultura. Zar to nije diabolizam?

„Dia-Bollem” znači stvari razbiti ili ih razdvojiti. Naše osećanje i mišljenje se menja kad čitamo Gugenbila. Drugim rečima: on piše psihoterapeutske knjige, a ne knjige o psihoterapiji. Moglo bi se reći da autor ima sposobnost propovednika koji će promeniti naše duševne osnove svojim vlastitim verovanjem, svojom retoričkom snagom nemilosrdno gura jednu ideju kroz sporedne puteve i stranputice, produbljujući i ponavljajući ih sve dok njihova neoboriva snaga ne uzdrma temelje naših verovanja i vrednosnih sistema.

Ali, dragi čitaoče, potrebna je hrabrost da pratimo autora. Makar je jednostavnog stila i zabavna kroz konkretna zapažanja, ovo je smela knjiga. A najviše zato jer se na području psihoterapije, „harribile dictu”*, u jungovskoj školi takav način pisanja ne nalazi često. Preteško je ovako

* Strašno je to reći – p.p.

pisati. Mnogo je lakše uzeti jednu bajku ili neko književno delo pa napisati nekoliko elegantnih interpretacija, ili predstaviti jedan slučaj s fundiranim kliničkim komentarom, ili, pak, obraditi mitološke ili metafizičke uvide uz par prepisanih učenih fusnota. Sve je to mnogo lakše i deluje legitimnije nego li ući u dnevnu ili spavaću sobu bračnih parova i tamo pokazati kako deluje individucija, ući u senku našeg socijalnog i erotskog života, našeg samozavaravanja u braku i razvodu, naših iluzija o individuaciji. Knjiga se čita sa ljutitom zbunjenošću, „agentit of imvit” kako Džejms Džojz (James Joyce) naziva ovu mešavinu radosti i ljutnje koja prati uvid u samog sebe. U knjizi se ne radi o braku i seksualnosti, već o *meni*. Ja tako mislim, osećam, verujem i tako se ponašam. Koliko je istinito, koliko sam lud. A ipak, koliko je beskrajno vredna i značajna borba koju živim.

Džejms Hilman
(James Hillman)

Autor je jedinstven među svojim kolegama. On piše o onome što nam je najbliže – muškarci i žene u njihovom mučnom intimnom životu, gde se nalaze raj i pakao i gde se dnevno susrećemo s našim kompleksima i individuacijom. To je ono što mi svi znamo, pa je svaka rečenica ispravna. Naša vlastita bračna i seksualna iskustva su merilo svake reči.

I na kraju treba kazati da je prava vrednost ove knjige njena psihološka podloga, a ne religiozni stav koji je oblikuje ili jednostavni način prikazivanja. Originalnost autorovih stavova koji se zasnivaju na mnogobrojnim jedinstvenim iskustvima iz psihijatrijske prakse su psihološki važna, nesvesno održava ličnost. p.p.

RAT I MIR U BRAKU

Kada su Zevs i Hermes, obučeni kao obični smrtnici, prolazili Betinijom (Bethynia) sva su vrata ostala zatvorena i gostoprinstvo u svim kućama im bude uskraćeno. Na strmom brežuljku iznad negostoljubivog grada naiđoše na skromnu kolibu Filemona i Baulize, jednog starog bračnog para. Tu naiđoše na otvorena vrata i stari bračni par ih prijateljski prihvati. Za vreme jela, domaćini, Filemon i Bauliza, primete da vina nije ni najmanje nestajalo i da se na čudan način vrč stalno punio. Uskoro im je postalo jasno da njihovi gosti ne mogu biti obični smrtnici i bogovi im se pokažu. Zevs i Hermes povedu starce na vrh brega. Tu oni osmotre okolinu i ugledaju duboko u dolini da je jezero preplavilo negostoljubivi grad. Koliba starog bračnog para je pretvorena u hram i Zevs obeća da će im ispuniti svaku želju koju bi poželeli. Bauliza i Filemon su poželeli samo da do kraja života budu čuvari tog hrama i da, na kraju, ni jedno od njih ne poživi duže od drugoga. Zevs im je ispunio tu želju i Bauliza i Filemon su se brinuli o hramu sve do kraja života. Nakon što su oboje umrli, jedno bude pretvoreno u Hrast, a drugo u Lipu koji su jedno pored drugog rasli.

Takozvana *sveta* porodica nam je poznata iz Novog Zaveća. Čine je Marija, Josif i mali Isus i opisana je u bezbrojnim legendama i prikazana na mnogobrojnim slikama. U toj porodici vlada uvek mir i razumevanje. Jednom vidimo

Isusa u jaslama, onda opet malo starijeg kako se igra na Marijinom krilu dok ga ona ushićeno gleda, a Josif stoji pored njih. Ni vanredni trenutak progona, koji ih navodi da beže u Egipat, ne remeti miroljubivu harmoniju svete porodice.

Svetovna sveta porodica nam se smeši iz popularnih knjiga o braku ili iz reklame za opremu miraza i služi da reklamni filmovi budu prihvaćeniji. Prikazuju se mladi bračni par na livadi punoj cveća, gde se nestašno dete igra s malim psetom, svi članovi porodice su zadovoljni i srećni. Njihova radost je SVETOVNE prirode. Svi su srećni, možda zato što jedni druge posebno dobro razumevaju, ili zato što im je odeća oprana posebnim sredstvom za pranje, ili zato što svakog jutra jedu zobenu kašicu. Za ove srećne porodice ne postoji ništa drugo do svetlosti, prijatnosti, radosti i međusobnog smeška punog simpatije.

Svi ovi, Bauliza i Filemon, sveta porodica, srećna porodica iz knjiga o braku, kao i srećan bračni par iz televizijske reklame prikazuju na svoj način sliku srećnog „braka”. Neretko govorimo o „srećno venčanima” i često čitamo u nekrolozima da su „imali srećan brak”, želimo novovenčanima da budu „srećan par”.

Rad mnogih psihologa i bračnih savetnika je upravljen na nešto drugačiji prikaz sreće u braku. Neurotski problemi se mogu razjasniti, a *zaštopani* kanali komunikacije pročititi – bračni problemi se moraju rešiti. Bračni partneri se dovedu u jedan razjašnjeni, zreli odnos. Neurotski brak postaje zdrav; srećan brak je cilj truda psihološkog specijaliste.

Od vankada postoje i druge slike braćnog života. Hera i Zevs su predstavljali za Grke *tipičan braćni par*. Hera kao nebeska kraljica je boginja braka i porođaja.

Istorija braka ovih bogova je sve samo ne miroljubiva. Roditelji su bili protiv venčanja ali se Zevs uvukao do Here u obličju ptice kukavice, da je zavede. Hera mu je konačno izrodila troje dece, od kojih je jedan bio uništitelj ljudi, Ares, bog rata.

Jednom je Hera, iz nepoznatih razloga, vezala Zevsa uz pomoć Atene i Posejdona pa su morali da dovedu pomoćnike iz Tartara da ga oslobode. Zevs je, opet, jednom obesio Heru za ručne zglobove o nebesku okosnicu i za noge vezao nakovanj, da joj vešanje bude još bolnije.

Još pre braka je Zevs doživeo bezbrojne ljubavne avanture koje je, i za vreme braka, bez ustručavanja i dalje upražnjavao. Pri tome nisu ostali pošteđeni ni obični smrtnici, ni nimfe ni bogovi. Hera se svetila mnogim ljubavnicama njenog muža na najokrutniji način, premda se ni one nisu mogle braniti svojom nevinošću. Okrutna priroda Here, boginje braka, vidi se u sledećoj pripovetki:

Pre venčanja, Zevs je imao vezu sa Letom, majkom Apolona i Artemide. Hera je mrzela Letu, premda je njena veza sa Zevsom bila pre venčanja sa Herom, pa se zaklela da Leta neće nigde naći mira. Uz najveći napor Posejdon je uspeo da joj pruži neko olakšanje.

Zevs je već bio oženjen Herom kada je zaveo Iju, kćerku Inahovu. Na to je Hera, iz osvete, pretvori u kravu, ali time nije još bila zadovoljna pa natera obada, jednog ogromnog insekta, na kravu koja je zamalo od toga poludela. U strašnoj panici je nesretna progonjenica jurila kroz daleke krajeve sveta.

Kad se Zevs povezao s Kadmovom ćerkom Semelom, Hera je nagovori da zamoli Zevsa da joj se pokaže u svom

punom božanskom sjaju, što je za neupućenu Semelu značilo sigurnu smrt.

Jednom je Zevs proveo noć s ljubljenom Eginom, na šta Hera poubija skoro sve stanovnice istoimenog ostrva.

Hera je besnela i onda kad je Zevs postao kreativan i sam bez pomoći svoje supruge, ili neke druge žene, porodio kćerku – Atenu. Hera rodi, iz osвете, čudovište Tifona, koji je postao opasni neprijatelj njenog muža Zevsа.

Zevs je bio neveran Heri ne samo sa ženama već i s mladićima. Ganimed i Feneon su navodno bili njegovi ljubavnici.

Brak Zevsа i Here se može jedva nazvati „srećnim”. Pa ipak je Hera boginja braka. Heru i Zevsа možemo nazvati svadljivim prethodnicima svete porodice. Za stare Grke oni su bili sinonim *braka*.

Sliku svadljivog braka ne vidimo samo kod bogova već, isto tako, i u mnogim poznatim pripovetkama običnih smrtnika. Legendaran je na primer napeti odnos Sokrata i njegove žene Ksantipe. Postoje mnoge priče o svadljivoj i nasrtljivoj Ksantipi, ali i sam Sokrat, uprkos svojoj mudrosti, mora da je bio ekstremno neugodan suprug. Kako se bezosećajno ponašao prema svojoj ženi pokazuje priča o njegovoj smrti: Okružen prijateljima, pripremio se i posegnuo za peharom kukute da se otruje. Njegova žena je gorko plakala, a Sokrat odlučno zamoli prijatelje da oteraju tu „cmizdravu kreaturu”.

Stare i moderne slike i vicevi o braku prikazuju to isto, često u nezgodnoj formi. Pa tako govore muškarci katkad o njihovoj „staroj” ili o njihovom „kućnom zmaju” itd. Na mnogobrojnim šaljivim crtežima vidimo suprugu sa okla-

gijom u podignutoj ruci, iza vrata, kako čeka da se muž iz krčme u pripitom stanju vrati kući. Tema o supruzi, koja je toliko zla da ni đavo posle njene smrti neće da je primi, proširena je u popularnim baladama kroz čitavo hrišćanstvo.

Brutalni muž, koji bije ženu, nestaje neko vreme iz narodnih prikazivanja. Pokret za oslobođenje žena je ponovno „otkrio” muža koji bije ženu. Agresivna fizička razračunavanja između muža i žene su češća nego što se misli. Zato što je muž najčešće jači, žene podlegnu u toj borbi.

Slika o dosadnom mužu, koji se uveče skriva iza novina, veoma je proširena. U mnogim vicevima se vidi i onaj muž kojem je teško da ne gleda druge žene, za kojeg je monogamija mukotrpnj jaram. I muž rogonja je omiljena vic-figura.

Posebno mi upada u oči da se u ovim, svuda poznatim, negativnim slikama sa bračnim motivima skoro nikad, ili veoma retko, postavlja pitanje samog braka. Ali to nije slučaj sa mnogim modernim filmovima i beletrističkim prikazivanjima. Bergmanov film *Prizori iz bračnog života* pokazuje da u braku nije moguć jedan zaista humani odnos. Obe glavne ličnosti u tom filmu se mogu zapravo razumeti tek nakon što se razvedu.

Za mnoge moderne društvene kritičare brakje jedna licemerna, sputavajuća i razarajuća institucija. Ona može da traje samo uz obmanu i laž. Često se brak smatra instrumentom kojim se ljudi čine podložnim i robovski poslušnim.

Moramo se stoga pitati: Da li je brak institucija koja izumire ili instrument za mučenje društva?

BRAK I PORODICA

Instrument za mučenje društva ili umiruća institucija?

Nije potreban posebno originalan ili odvažan duh da utvrdi da su danas porodica i brak u raspadanju, makar se još uvek ljudi s oduševljenjem venčavaju. U svim zemljama, gde razvod nije zakonom posebno otežan, su mnogi brakovi razvedeni. Bez sumnje, izgleda, do sada ipak nema zemlje u kojoj je više od polovine brakova razvedeno. Nisu samo zakonske poteškoće te koje sprečavaju bračne parove da se razvedu; mnogi brakovi i porodice ostaju zajedno zbog materijalnih razloga. Gotovo u svim društvenim slojevima – osim kod sasvim bogatih ili sasvim siromašnih – razvod često znači za oba partnera i za decu, sniženje životnog standarda. Isti dohodak mora nakon razvoda da bude dovoljan za dva domaćinstva. U socijalnim slojevima u kojima novac ne igra nikakvu ulogu, u kojima razvod ne donosi bitno sniženje životnog standarda, više od polovine brakova je razvedenih.

Mnogi bračni parovi se ne razvedu zbog dece, čak i kad je brak već postao pravo mučenje. „Čekamo dok deca ne odrastu”, kažu. A kad su odrasla, onda se ne rastaju, ne zbog toga što su se međusobni odnosi popravili, već zbog toga što su premoreni i boje se usamljenosti, ili veruju da neće moći da nađu novog odgovarajućeg partnera.

Uprkos visokom broju razvoda, većina ljudi gleda na razvod kao na neuspeh. Kad se venčavaju svi imaju nameru i uverenje da će ostati zajedno sve do smrti. Ako se razvedu, onda to znači da nisu uspeali onako kako su želeli.

Bilo bi dosadno navoditi statističku učestalost razvoda u raznim zemljama, kulturama i socijalnim slojevima.

Mnogo je upečatljivije za pojedince da, otprilike nakon četrdeset pete godine života, u sebi razmotre svoju rodbinu i prijatelje. Sa žalošću će utvrditi – ili sa skrivenim zadovoljstvom ako je i sam rastavljen – da veoma mnogo brakova, koji su dobro počeli, više ne postoje. Često dođe do razvoda nakon nekoliko godina, kad nema dece; često i kad su već tu deca. Svi poznajemo bračne parove koji su se razveli nakon 15, 20, 25 godina zajedničkog života. Reč je o parovima bez dece ili sa šestoro dece. I kad sa zadovoljstvom utvrdimo da barem bivši školski drug Jakov i njegova žena Lujza imaju srećan brak, zazvoni telefon i Jakov saopšti svoju odluku da se razvede.

Svi ovi razvodi ne bi značili ništa loše, kad bi barem oni nerazvedeni bili srećni i zadovoljni. Ali, to nije tako. Zna se iz opštih istraživanja, a i iz ličnih poznanstava, da mnogi bračni parovi, uz odricanje od svega što im je milo, s mukom uspevaju da održe porodicu. Ali, nemojmo preterivati. Tu i tamo se susreću bračni parovi koji zaista srećno žive zajedno. Makar oni misle da je tako. Oni sa strane su često drugog mišljenja. Čini se da brak dobro funkcioniše samo onda kad se bar jedan partner potpuno zapusti i odrekne vlastitog daljeg razvitka. Ili se žena odriče svojih ličnih i kulturnih potreba u korist muževljeve karijere ili njegove udobnosti. Ili pak – ovaj slučaj je danas sve češći – muž slu-